

פרשת נצבים וילך
גליון 267 | כ"ד אלול ה'תשע"ג
(שנה שביעית)

כניסת שבת 18:47
יציאת שבת 19:46

מלא טוב

לאריאל כהן (ח')

לרגל נישואיו.

לנוי יצחק (ז')

לרגל הולדת הבן.

אשכולות

כִּלְאוֹן פְּלִבוּי לֹא תֵאֱמְדוּ יִשְׁבֵּת כִּסּ בִּיבְנֵי

לעילוי נשמת מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדוויכט בן הרה"ח רבי ישראל אלעזר זצ"ל

ובחרת בחיים

משה יעקב גמליאל

"שאלו רומיים את רבי יהושע בן חנניה: 'מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים, ויודע מה שעתידי להיות?' אמר להו: 'תרווייהו מן המקרא הזה, שנאמר 'ויאמר ה' אל משה הנך שכב עם אבתך וקם העם זה זונה'. 'ודילמא, 'וקם העם הזה זונה?' אמר להו: 'נקוטו מיהא פלגא בידיכו, דיודע מה שעתידי להיות'" (סנהדרין צ:).

ר' העשל מקראקא בספרו "חונכת התורה" (לפרשת וילך; וכע"ז ב"ישמח משה") מקשה על נוסח תשובתו – "נקוטו מיהא פלגא": מדובר בתשובה לשאלה אחת מתוך שתיים, ולא במחצית התשובה; מלבד זה, חסרה תשובתו לשאלה הראשונה, שהסוגיה שם עוסקת בה – "תחיית המתים מן התורה מנין".

בתשובתו, מפרש ר' העשל שגם השאלה על ידיעת ה' איננה על עצם הידיעה, שהרי במקומות רבים באו נבואות על העתיד. שאלתם היא על הסתירה בין ידיעת ה' לבחירתנו החופשית: מה שהקב"ה עושה בעצמו, ודאי גלוי לפניו – ואפילו לא שייך לקרוא לכך "ידיעה"; אבל מה שהניח לנו לעשות, "מנין שהקב"ה יודע"? לכן מתייחסת תשובתו של ר' יהושע לחטא דווקא, כי הוא לעולם נעשה בבחירתו של אדם, וממילא לגביו דוקא שייכת השאלה על הידיעה. ר' העשל מסביר שזה הוא אכן חציה הראשון של התשובה, המאפשר לנו להוכיח את התשובה לשאלה השנייה גם-כן (שם בסוגיה), כי אירועים שקרו בבחירתנו דחו קיום של הבטחות הקב"ה לתקופה שאחרי תחיית המתים.

ר' יוסף-שאל נתנזון, בספרו "דברי שאול" (על הש"ס), מרחיב פירוש זה אף יותר. הוא אומר שאף תחיית המתים עצמה יש בה סתירה, שכן "אני אמית ואחיה" נעשה בגזירה ולא על ידי שינוי מעשיו של האדם, שיצדיק את שינוי מצבו.

מעתה, טענתם של הרומיים היתה, שאם הקב"ה יודע את העתיד אין לנו דרך להסביר שינוי גדול כל כך בהנהגת הבריאה, כמו תחיית המתים (ושאלתם היא "מנין שהקב"ה מחיה מתים אף על פי שהוא יודע מה שעתידי להיות"); תשובתו של ר' יהושע היא, שדווקא אמונתנו בידיעת ה' את העתיד, נותנת מקום לאמונה בהתחדשות שאיננה תלויה במעשים – הקב"ה יודע את העתידות, ובכל זאת אי אפשר להתעלם מכך שהוא מנהיג את העולם לפי רצונו וגזירתו, ולא רק לפי העתיד הידוע לו.

הוא מעיר שדבר זה כבר מפורש אצל יחזקאל. כאשר הקב"ה שואל אותו "התחייה העצמות האלה", הוא עונה לו "אתה ידעת": תחיית המתים היא דוגמה בולטת לשינוי המציאות, התלוי רק בגזירתו ורצונו של הבורא; אין ביכולתנו להתייחס לשאלה כזו. לא כך באותם מעשים, שבהם הקב"ה אמנם יודע את העתיד להיות, אבל בדרך שהאדם רוצה – בה מוליכים אותו.

אנו נמצאים בעיצומם של ימי רצון וימי רחמים, אלא שהם מחולקים באופן ברור לשני חלקים: החטיבה האחת היא ימי אלול, ימים שיש להם חשיבות עצמית – וחשיבותם העצמית בכך שהם משמשים ימי הכנה ליום הדין, המסיים תקופה זו ופותח את השנה החדשה. החטיבה השנייה היא עשרת ימי תשובה, הפותחים ביום זכרון תרועה ומלכות ה', ומסיימים ביום הכיפורים.

נקדים לכך הסבר חשוב בענין שכר ועונש. רב שרירא גאון (נדפס בתוך תשובות רשב"א, ז, תקלט) מבאר, שבעולם הבא יש לאדם שני אופני שכר ועונש. האחד הוא על המצוות שעשה, והדרגה הרוחנית שהגיע אליה: "מתן שכרן שעל הזכיות הוא הנאות מזיו השכינה שבאות לו דרך כבוד ויקר ומעלה וגדולה שעושים לו לפי מעשיו". שכר זה מתאפיין בהיותו בעל איכות, המתאימה למה שעשה האדם בעולם. שכר זה אופייני למצוות עשה, "כנגד רמ"ח איברים", שבהן האדם משלים את עצמו.

האופן השני הוא שכר ועונש על דברים שלא שינו את דרגתו; שכר זה הוא "הנאות בלבד שאין בהם כבוד ולא שבח ולא מעלה", כיון שהאדם עצמו לא השלים את עצמו. שכר זה אופייני למצוות, או שמירה מעבירות, כאשר לא היתה בכך הפנמה של מעלה רוחנית – ואולי בעיקר במצוות לא-תעשה: כך לגבי העונש, לאחר עזיבת החטא ונקיון הנפש, וגם השכר מתאפיין בכמות, לפי משך הזמן, "כנגד שס"ה ימות החמה", ומספר הפעמים שהאדם נמנע מחטא ופעל כראוי.

כך, האדם מוצב בעולם הזה כדי לבנות בעצמו את שכר המצוות שלו בגן-עדן – "לעבדה, זו מצוות עשה; ולשמרה, זו מצות לא-תעשה".

רב שרירא מוסיף, שבהבט הכמותי יכול גם אדם אחר לכפר על החוטא או להוסיף לו זכויות, ואף לאחר מותו – אם בכפרה על מעשים שבין אדם לחברו, אם בתפילה על כפרתו (כמו וידויו של כה"ג ביו"כ; וע"ע "על התשובה" להגרי"ד, "כפרה וטהרה"). בהבט האיכותי, אין מעלתו וגדולתו והנאותו מזיו השכינה אלא לפי מעשיו, ואפילו כל צדיקי עולם בקשו עליו רחמים וכל צדקות נעשו לזכותו אין מועילין לו".

בדין יש שני חלקים: האחד קובע את מעלתנו הרוחנית, והוא תלוי בבחייה שלנו בלבד: "לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם". החלק השני הוא מה נגזר עלינו, כשכר או כעונש; כאן אנו עלולים לדעת את הגזירה, ואנו אף מסוגלים לבקש כפרה ומחילה – אבל ההחלטה אינה שלנו.

נראה ששני זמני התשובה (כך גם אופנים שונים של תשובה, ואכמ"ל), מתייחסים לשני מבטים אלו: בעוד התשובה של עשרת ימי תשובה, הרצויה לפני ה', באה לכפר עלינו, כדי שנתחיל את השנה בלב טהור ובלבשים נקיים, ובכך אנו אף יכולים לשנות את מה שנגזר עלינו, לטובה – התשובה שלפני יום הדין באה כדי לבחור לעצמנו את התפקיד שאנו רוצים למלא השנה.

עד לכתיבתנו (וחתימתנו) בספר חיים טובים, נתן לנו הקב"ה הזדמנות לעסוק בכפרה על העבר בתשובה, תפילה וצדקה, אבל לא פחות מזה, גם הזדמנות לבחירה מחדש של מגמתנו וייעודנו לעתיד.

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

הרב אורי בצלאל פישר

יצחק זיטר

אך זה אינו, כיוון שבאמת הבעלים יכולים להינות מהמקומות הפנויים, כגון שימכרו אותם עתה בשקל, אלא שהם אינם חפצים בכך, ובכגון זה שהבעלים יכולים להרויח ממון ובכ"ז לא רוצים שישתמשו במקומם, לא אמרין שכופים על מידת סדום.

האם זה נהנה וזה לא חסר מותר?

אך היה מקום לומר שמהרמ"א משמע רק שא"א לכפות את הבעלים לתת לאחר לגור. אך שמא יש לומר שאם הבעלים לא גילו דעתם, ממילא אין איסור להשתמש, כיוון שהם לא נחסרים.

אמנם נראה שאסור הדבר, שהרי בשואל שלא מדעת לא מצאנו חילוק אם הבעלים נחסרים או לא, אלא מכיוון שאדם משתמש ללא רשות הבעלים הוא גזלן. וכ"כ **השו"ע** (רצב-א) "אבל אם הגביה לעשות בו תשמיש **שאינו מחסור**, אינו חייב משעת הגביה אלא משעת תשמיש, ולא משום שליחות יד, שהרי אינו שולח בו יד **כיון שאינו מחסור**, אלא מפני שהוא שואל שלא מדעת דהוי כגזלן".

רשות מדעת

ולכן נראה שהדבר תלוי אם הבעלים מסכימים שאני אעבור לאגף היותר טוב או לא. שאם הבעלים מסכימים מותר ואם לא אז לא.

אמנם היה מקום לומר שגם אם אשאל את הבעלים לאחר מעשה והם יסכימו, עדיין יהיה אסור לעבור עתה, כיוון שלא היתה הסכמה של הבעלים בפועל בשעת מעשה והוי רשות שלא מדעת.

נחלקו הפוסקים האם מותר לאדם להשתמש בחפץ חברו שלא מדעת הבעלים כאשר וודאי שאם ישאל את הבעלים, הבעלים ירשו לו להשתמש. **שיטת התוס'** לאסור, שכמו שקי"ל שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, דהיינו, שמחשבה פוטנציאלית (אם המאבד היה יודע שאיבד את החפץ הוא היה ודאי מתיאש) לא נחשבת כמחשבה בפועל (ולכן לא הוי יאוש), הוא הדין שרשות פוטנציאלית (אם הייתי שואל את חברי הוא היה מרשה להשתמש) לא נחשבת כרשות בפועל ואסור להשתמש. אמנם **הש"ך** מתיר וסובר שרשות שלא מדעת הוי רשות, ולא דומה ליאוש.⁶

ולפי שיטת התוס' נראה שגם כאן אף אם נאמר שהבעלים ודאי מסכימים, ס"ס לא הייתה הסכמה בפועל, ויהיה אסור לעבור לאגף הטוב יותר.

אמנם נראה שגם זה אינו, שמסתבר שברגע שהבעלים סגרו את הקופות ונשארו כרטיסים שלא נמכרו, מיד התייאשו הבעלים והוי יאוש בפועל, והסכמה בפועל.

אך בנידון דידן, הסתפקתי האם נכון לומר שודאי הבעלים מסכימים שאנשים יעברו למקומות טובים. שאע"פ שיש מקום לומר שהבעלים מסכימים כיוון שאין להם מזה נפק"מ, ועוד שיש להם עניין שהקהל יהיה מרוצה, שמא י"ל שאין הם מסכימים, כדי שאנשים לא יתרגלו לקנות כרטיסים למקומות פחות טובים ולעבור באמצע המופע למקומות עדיפים.⁷

ולכן נראה שאף לש"ך, כיוון שהוי ספק אם יסכימו הבעלים, לכן אסור לעבור למקומות טובים יותר.⁸

⁶ יש שתי דרכים להסבר הש"ך בחילוק בין יאוש באבידה לרשות:

1. ביאוש המתייאש באמת לא רוצה להתייאש (היה מעדיף לקבל את האבידה) אך הדבר נכפה עליו. לעומת זאת ברשות האדם רוצה ושמח בזה. ממילא כאשר האדם רוצה בפעולה, אע"פ שהרצון בכך ולא בפועל זה מועיל.

2. **עונג יו"ט** - באבידה החפץ הוא שלי, והייאוש מוציא אותו מרשותי ומאפשר לאחרים לזכות בו, ממילא צריך פעולה אקטיבית כדי לבצע מעבר זה ולא מספיק "שלא מדעתי", לעומת זאת בגזל הסיבה שאני גוזל מחברי כאשר אני משתמש בחפצו כיוון שחברי לא רוצה שישתמשו, ממילא לא צריך פעולה אקטיבית מצד חברי כדי להתיר את השימוש אלא מספיק רק שלא יקפיד, ואם אני חברי ס"ס לא היתה הקפדה.

מחנ"א (גזילה ב') - מביא שהרמב"ם סובר כש"ך (ומשמע כטעם הראשון שהבאנו).

⁷ וחברי יוגב הביא דוגמא, שבמאפיה בסוף היום זורקים את כל העוגות, ולא מאפשרים לאנשים לקחת, כדי שלא יתרגלו שלא צריך לקנות עוגות אלא מקבלים בחינם.

⁸ אמנם לכאורה הפתרון פשוט, ללכת לשאול את הסדרן. שמסתבר מאוד שהבעלים נתנו לסדרנים סמכות להחליט בשאלות קלות משקל כמו אלו. ואכן כך עשיתי, ולאחר שסיימתי להציג את הבעיה בפני מי שעמד בצד הקהל, הוא אמר לי שנחמדות שבאמת שהוא לא סדרן, אך הוא מוכן לעזור לי לחפש אותו. מיותר לציין שלא נמצאו

שאלה: בבין הזמנים הלכתי להופעה של אברהם פריד, קניתי כרטיס לאגף הזול ביותר. במהלך המופע ראיתי שלפני באגף היקר יותר ישנם מקומות פנויים שכנראה לא נמכרו (המקומות הפנויים היו מקובצים במקום אחד מאחורה). האם מותר לי לעבור למקום היותר טוב?

תשובה: בשאלה זו יש לדון מצד איסור גזל. שהרי ברור שכל המקומות שייכים לבעלים, ולכאורה, אם אדם משתמש בחצר חברו (או בכסאו) שלא מדעת הבעלים הרי שהוא גזלן.

האם קרקע נגזלת

אמנם היה מקום לומר שהפולש לא הוי גזלן, שהרי קי"ל שקרקע אינה נגזלת.¹ אך כתב הרמב"ם שהכוונה רק לגבי דיני ממונות, שאין הגזלן מתחייב באונסי הקרקע. אך יש **איסור** של גזילה, ובא"י נוסף גם איסור של הסגת גבול "המסיג גבול רעהו והכניס מתחום חברו בתוך תחומו אפילו מלא אצבע, אם בחזקה עשה, הרי זה גזלן. ואם הסיג בסתר, הרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול, הרי זה עובר בשני לאוין: בלאו גניבה או בלאו גזילה ובלאו דלא תסיג (דברים יט, יד)."²

ויש להעיר שכאן אין אנו דנים בגזילה ממש, אלא בשואל שלא מדעת, והיינו השתמשות שלא מדעת הבעלים,³ שבמטלטלים קי"ל ששואל שלא מדעת הוי גזלן.⁴ ובפשטות ה"ה בקרקע הוי גזלן (שאין סברא לחלק), ועוד שבקרקע תמיד אנו דנים מצד "שואל שלא מדעת", שהרי אין קנייני גזילה בקרקע.

כופין על מדת סדום

והיה מקום להטיר לתפוס את המקום הטוב יותר מצד אחר, שהרי לבעלים אין מה לעשות עם הכסאות הפנויים (הקופות כבר נסגרו), ואני אהנה אם אשב שם, א"כ הוי זה נהנה וזה לא חסר, דקי"ל שפטור.⁵ ונחלקו הראשונים האם כופין על מדת סדום ומחייבים את הבעלים לאפשר לאחר להנות ממנו כשהבעלים לא חסר מזה.

הגרמא **בב"ב (יב, ע"ב)** אומרת שאם אחים ירשו ירושה שבה היתה שדה שהיא על מיצר של שדה של אחד מהאחים, יכול אותו האח לדרוש את השדה בחלק ירושתו (כיוון שיש לו בזה הנאה של בר מצרא), ואין האחים יכולים לעכב עליו אם אין להם שום נפק"מ בזה (הם לא חסרים), מדין "כופים על מדת סדום". וכתב **המרדכי בשם האבי עזרי** שה"ה אם יש לאדם חצר שלא עומדת להשכרה, יכול אדם אחר לכפות הבעלים שיתן לו לגור בחצר, מדין "כופים על מדת סדום". אמנם נחלקו עליו **הנמוק"ו והמרדכי בשם י"מ**, וכתבו שאין אדם יכול לכופ את הבעלים שיתנו לו לגור בחצירו. וכ"א חלק מטעם אחר, **המרדכי** מסביר שלא אמרו שכופין על מדת סדום אלא כשבכל מקרה הבעלים (מי שלא חסר) לא יכולים להרויח מאי הסכמתם (כמו בירושה), אך אם הבעלים יכלו להרויח (להשכיר הדירה לאחר) ולא רצו להרויח, אין כופין אותם לתת לאדם אחר בחינם. ונ"ל שסברת המרדכי היא שזה שהבעלים יכלו להשכיר ולא השכירו, זה סימן שההקפדה שלהם אמיתית ולא מידת סדום, שהרי אפילו בעד כסף הם לא היו מוכנים שיגורו בביתם, ולכן לא כופים אותם. אך

הנמוק"ו כתב שלא אמרו שכופין על מדת סדום אלא דווקא בקרקע של שניהם (ירושה) שלא לוקח מחבירו כלום (אלא נוטל את שלו), אך אין כופין אדם שישתמש בכסאו שהוא בעלים עליהם.

להלכה פוסק **הרמ"א (שסג-ו)** כטעמו של המרדכי "הגה: דוקא שכבר דר בו, אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שיניחנו לדור בו, אע"פ דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות. אבל בכי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות בחנם (מרדכי ונ"י פרק הנ"ל)."

ולכאורה גם במקרה שלנו אין הבעלים יכולים להנות יותר מהמקומות הפנויים, שהרי הקופות כבר נסגרו, ואין הכרטיסים נמכרים יותר, ולכן נאמר שנכפה אותם לאפשר לאחרים להנות מהמקומות הפנויים.

¹ ב"ק קיז, רמב"ם גניבה ח-יא, שו"ע ח"י"מ שעא-א.

² רמב"ם (גניבה ז-יא) ושו"ע חו"מ ש-עו-א עפ"י הספרי.

³ ומוגדר כשואל שלא מדעת אף כשלא עשה מעשה קניין בחפץ, שהרי שואל מתחייב בשאלה אף אם לא עשה קניין אם השתמש בחפץ-נתה"מ ש-ח.

⁴ ב"מ מא, שו"ע חו"מ ש-נט-ה.

⁵ ב"ק כ-כא, שו"ע חו"מ ש-סג-ו.

פתרון- שוכר שלא מדעת

לכן נראה שהעצה היעוצה היא לעשות תנאי ולהחליט שאם הבעלים מקפידים על המקום, אז אני מוכן לשלם להם את מחיר הכרטיס. זהו דומה לגמרא בב"ק (צז, ע"א)

"איתמר התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה. אמר רב פפא לא פליגי הא דעבידא לאגרא הא דלא עבידא לאגרא ואיבעית אימא הא והא דעבידא לאגרא הא דנחית ליה אדעתא דאגרא והא דנחית ליה אדעתא דגזלנותא"

מבואר שאדם לוקח ספינה של חבירו שעומדת להשכרה, והלוקח מתכוון לשכור את הספינה, אז הדין הוא שהבעלים יכולים ליטול את דמי השכירות של הספינה או מה שפחתה הספינה כתוצאה מהשימוש.

ויש להקשות, כיצד נגדיר את לוקח הספינה, אם דינו כגזלן, קשה, למה יכול הבעלים ליטול את דמי השכירות, הרי קי"ל שבמטלטלים אין הנגזל יכול ליטול דמי השכירות מהגזלן. ואם נגדיר את הלוקח כשוכר, ג"כ קשה, כיצד הבעלים יכולים ליטול את הפחת של הספינה, הרי הפחת הוא כתוצאה מהשימוש, והיו כ"מתה מחמת מלאכה", ואפילו שואל פטור במתה מחמת מלאכה, כ"ש שוכר?

שיטת תרוה"ד (מובא ברמ"א שח-ז) שהשוכר שלא מדעת לא הוי גזלן אלא שוכר¹⁰, ומסביר קצוה"ח (שם סק"ג) שהטעם שיכול

הבעלים ליטול את פחת הספינה, שאע"פ שהשוכר פטור במתה מחמת מלאכה, שוכר שלא מדעת חייב בזה¹¹.

ולכן נראה שה"ה במקרה דנן, שהרי המקומות הפנויים עומדים להשכרה (אם מישהו יבוא וירצה לקנות ודאי שימכרו לו, אלא שהקופות סגורות), ואם אני יורד ע"ד לשכור ממילא אין דיני כגזלן אלא כשוכר.

ולכן למעשה עשיתי תנאי, שאם הבעלים ידרשו כסף אני מוכן לשלם את המחיר של האגף היקר יותר¹².

אחרית דבר

למחרת המופע התקשרתי לשירות לקוחות של המקום שבו היה המופע, ואמרה לי הפקידה שנראה לה שבמופע שאני הייתי אין הם מקפידים שאנשים יעברו מקום, אך היא הוסיפה שבמופעים אחרים של זמרים מפורסמים הם כן מקפידים¹³.

¹¹ ובמלואי החושן הסביר הטעם לחלק בין שוכר לשוכר שלא מדעת. שנחלקו הראשונים בטעם שמתה מחמת מלאכה פטור בשואל ושוכר:

- רמב"ן- משום פשיעת המשאיל, שהיה לו להודיע לשואל שהחפץ לא טוב ויכול להתקלקל. ולפי"ז כאן ששכר שלא מדעת הבעלים לא שייך לומר שהבעלים פשעו.

- רשב"א- ע"מ כן השכירה הבעלים, שידע שיהיה פחת. וגם זה לא שייך כאן, שרק כשהבעלים השכירו במפורש שייך לומר שנתנו ע"ד זה.

¹² ומסתבר לי שלא יגבו ממני מחיר של כרטיס מלא, אלא רק ההפרש בין כרטיס שקניתי לכרטיס באגף טוב יותר.

¹³ וכמובן שאין ללמוד מתשובתה לגבי כל המופעים, ונראה שכל פעם צריך לשאול את האחראים.

הסדרנים (אמנם עצם זה שאין סדרנים שמפקחים שאנשים לא יעברו מקום, לא מתיר לנגוב, אם הבעלים לא מרשים).

⁹ ב"ק צו, שו"ע חו"מ שסג-ג.

¹⁰ אמנם קצוה"ח שם מביא שיטת רש"י שהיו גזלן גם כשירד

לשכור את הספינה ינחת לה אדעתא דאגרא - רצה שכרה נוטל ואם פחתה יתר על שכרה נוטל דמי פחתה דהא ע"כ שקלה וגזל הוא". אך המחנ"א (גזילה טו') חולק על קצוה"ח וכותב שאין מח' בין תרוה"ד לרש"י, שרש"י מדבר במקרה שהבעלים נמצאים כאן והלוקח לוקח כנגד רצונם של הבעלים, שאז בוודאי הוי גזלן, ואילו תרוה"ד מדבר שלא לוקח נגד רצונם של הבעלים, אלא שהבעלים לא נמצאים כאן. ובכל אופן להלכה פסק הרמ"א כתרוה"ד.

דעת תורה

דברי חכמים

תשתחו ועליו תקטירו' (מלכים ב יח, כב), הרי חשב רבשקה לעון גדול ליחזקיהו, והיינו משום שהיה מומר ובקטנותו שמע מבית אביו שהוא עון למנוע את העם מדביקות ואהבת ה', ובאמת היה בזה איסור כרת.

ואם נחקור באיזה כוח התגבר יחזקיהו על דעת העם יותר מאסא ויהושפט, אין זאת אלא במה שהרביץ תורה ברבים, אף על גב שהיה שלא לשמה אלא מפני פחד החרב, מכל מקום הועיל בזה למנוע מן העון ולעשות כדעת תורה, ולא כדעת אנושי. וכזה יש בזרות הללו הרבה מחזיקי הדת יראי ה' מתנהגים בדעת עצמם להשיג אהבת ה' אף על גב שאינו לפי דעת התלמוד ושו"ע וסומכים על מאמר חז"ל (סנהדרין קו, ע"ב) 'רחמנא ליבא בעי', ובאים מחמת זה להרבה עבירות והכל לשם שמים כדי להשיג אהבת ה' השגורה בפיהם, אבל אם ירגילו ברבים התורה, על מנת לעשות כפי התורה אז יהיו נשמרים מדעות שונות ושיהיה תורת כל אחד בידו חס וחלילה, אלא הכל יהיה על דעת התלמוד.

מובא בספר "אגרות הנצי"ב" (עמ' פג-פד) את הדברים הבאים:

עוד יהיה עסק התורה ברבים לתועלת לנו מחזיקי הדת בעצמנו, שנודע להתנהג דוקא על פי דעת חז"ל היינו התלמוד והשו"ע, ולא ישנו על פי איזה אדם שמדמה כי כן ראוי יותר להיות עבודת ה', וכבר היה כן בבית ראשון שהיו מחזיקי הדת היינו שאינם עובדים עבודה זרה, מקריבים בממות חוץ לשמים אף על גב שהוא באיסור כרת, מכל מקום עשו על פי דברי כהני במות שהיו אנשים גדולים ואמרו כי בזה האופן יהא נוח להשיג אהבה ודביקות להקב"ה, ולא נהיה נצרך לבא דוקא לירושלים להקריב, ומשום שחשבו עבירה זו למצוה, לא היו מלכי יהודה הצדיקים כמו אסא ויהושפט יכולים להעבירם מזה החטא... וכל כך היו מחזיקים למצוה, עד שכאשר בא יחזקיהו המלך וביטל הבמות אמר רבשקה 'וכי תאמרו אל ה' א-להינו בטחנו הלא הוא יחזקיהו אשר הסיר את במותיו ואת מזבחותיו ויאמר ליהודה לפני המזבח אחד

והאקטואליות שלה נובעת רק מנקודת האמת שבה. בזה מילא מותו של משה תפקיד לא פחות חשוב מחייו, וכמה מאירים דברי חז"ל שהוזכרו ברש"י על כך שמשה לא השתמש יותר בחצוצרות, לקיים "אין שלטון ביום המות", ובאותו מצב ובאותו יום שבו משה מפסיק להיות השליט, הוא מסיים לכתוב את התורה ולמוסרה לדורות, ולהנציח את שלטונו לדורות. "זכרו תורת משה עבדי".

שלימותו של משה מוסר התורה, שהגיע לרמה העליונה האפשרית, ועלולה להיווצר המחשבה חלילה – ואולי אמיתותה של התורה תלויה באמיתותו של משה, הרי שבאה פרשתנו בה משה מכין עצמו להסתלק מן העולם, ומנציח את התורה ע"י מסירתה ליהושע וקביעתה בספר.

בהסתכלות על מאורעות, לפעמים ההצלחה של מייצגי הערכים החומריים, ומאיך – שפלותם וכשלונם של מייצגי ערכי התורה, עלולים לבלבל ולערער את מושגינו.

עלינו לזכור תמיד את קיומם ואמיתותם הנצחיים של דברי התורה והנביאים, הממשיכים לחיות אף במותם.

"אבותיכם איה הם והנבאים הלעולם יחיו: אך דברי וחקי אשר צויתי את עבדי הנביאים הלוא השיגו אבתיכם וישובו ויאמרו כאשר זמם ה' צבאות לעשות לנו כדרך כינו וכמעללינו כך עשה אתנו".

רש"י מבאר את הדו-שיח בין הנביא לבנ"י באופן הבא: הנביא טוען שבנ"י ילמדו לקח מאבותיהם שנענשו על אי-ציות לדברי התורה בידי הנביאים, ועתה "איה הם", וע"ז עונים בנ"י "והנביאים הלעולם יחיו" – הרי גם הנביאים מתים, וע"ז עונה הנביא – כן, הם מתו, אבל נבואותיהם התקיימו.

מעבר לויכוח המסוים בו הנביאים מנסים להוכיח את ישראל מלימוד העבר, סבורני שישנו עומק נוסף בהבנת הדברים. אנו מושפעים מרעיונות ומערכים המתפרסמים בחברה, ודרכי חיינו והשקפותינו מעוצבות ע"י הידיעות והלכי החשיבה האלה. אמנם אותם ערכים לאחר תקופה מאבדים את זוהרם רק בשל העובדה שאין להם את החיות הדינמית שבהווה (אפשר לבדוק כאשר ניקח לידינו ספרות שקראנו בילדותנו, שאז היתה נפוצה באופן כללי, ובמרבית הזמן היא נהייתה משעממת וחסרת משמעות), ובמילים של החכם מכל אדם, "כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת". תופעה זו קיימת גם באישים בולטים ואחרים שבתקופתם הרשימו והובילו אחריהם אנשים ואומות בעיניים עצומות, ולאחר מותם אבדו מזוהרם ולפעמים קשה להבין איך אנשים נהו אחריהם.

זהו גם תורף הויכוח בין רבי יהושע לקיסר אדריאנוס, שלעג לו הקיסר – אני חשוב יותר ממשה, כי הוא מת ואני חי, ובתשובה ראה איך גזרותיו של משה מתקיימות אף לאחר מותו.

כל עוד משה חי, תורתו וגזרותיו התקיימו מכח נוכחותו (לפחות כך היה ניתן לחשוב). כשנסתלק משה, הרי עוצמת קיום תורתו

שאלה שבועית

ראש הישיבה, הרב בן ציון אלגאזי שליט"א

חוצץ. לפי זה, יש לשאול מדוע כאן הזהב מהוה חציצה הרי הוא מונח לשם נוי?

מובא בשו"ע (או"ח תקפו, טז): "צפהו זהב במקום הנחת פה, פסול. הטור כתב שהטעם לכך הוא משום חציצה. אולם, צריך עיון בדברי הטור. הרי מובא בגמרא במסכת סוכה (לז, ע"א): "כל לנאותו אינו חוצץ". אם כן, אם הדבר נעשה לשם נוי, הוא אינו